

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Навчальний посібник

*Допущено
Міністерством внутрішніх справ України*

Львів
2010

УДК 351.7
ББК 67.99(4УКР)116.3
Е 40

*Допущено Міністерством внутрішніх справ України
як навчальний посібник для курсантів та слухачів ВНЗ МВС України
(лист від 7 вересня 2010 р. № 16582/Фр)*

Р е ц е н з е н т и :

Кириченко О.А., доктор економічних наук, професор,
головний науковий консультант Інституту законодавства ВР України;
Кузьмін О.Є., доктор економічних наук, професор,
академік Академії менеджменту й підприємництва України;
Палига Є.М., доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки, обліку й аудиту Української академії друкарства

А в т о р с ь к и й к о л е к т и в :

Герасименко Л.В. (тема 2, § 2; тема 5, § 3; **Гончарова В.О.** (тема 4, § 3; тема 7, § 3); **Живко З.Б.** (тема 5, § 2; тема 4, § 2); **Кіржецький Ю.І.** (тема 2, §§ 3–4); **Копелєв І.Ю.** (тема 1, § 3; тема 3, §3); **Користін О.Є.** (тема 6, §§ 3–7; тема 8, §§ 1–10); **Петрова І.А.** (тема 1, § 5; тема 6, § 8); **Ревак І.О.** (тема 1, § 4; тема 7, § 3); **Франчук В.І.** (керівник авторського колективу – вступ; тема 1, §§ 1–2; тема 2, § 1; тема 3, §§ 1–2; тема 4, § 1; тема 5, § 1; тема 6, §§ 1–2; тема 7, §§ 1–2).

Економічна безпека: навчальний посібник / [В.І. Франчук, Л.В. Герасименко, В.О. Гончарова, З.Б. Живко та ін.]; за ред. В.І. Франчука. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 244 с.

ISBN 978-611-511-043-8

Матеріал навчального посібника викладений згідно зі структурою навчальної програми з предмету «Економічна безпека». У посібнику розглядається сутність і поняття «загроза», «небезпека», «безпека», «економічна безпека», «індикатори економічної безпеки» та основний зміст економічної безпеки для держави і організації. Розкрито зміст основних форм загроз економічній безпеці: тіньової економіки, корупції, недобросовісної конкуренції та економічних злочинів.

Викладено основний зміст економічної безпеки держави та організації: механізм її забезпечення, а також роль і функції правоохоронних органів, у тому числі ДСБЕЗ. Також приділена увага проблемам взаємодії ДСБЕЗ зі службами безпеки організації та інших структур, що протидіють економічним злочинам.

Навчальний посібник призначений для курсантів, які вивчають предмет «Економічна безпека», а також стане корисним для фахівців підрозділів ДСБЕЗ.

УДК 351.7
ББК 67.99(4УКР)116.3

ISBN 978-611-511-043-8

© Герасименко Л.В., Гончарова В.О., Живко З.Б.,
Кіржецький Ю.І., Копелєв І.Ю., Користін О.Є.,
Петрова І.А., Ревак І.О., Франчук В.І., 2010
© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2010

Тема 4. НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФОРМА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ.....	47
4.1. Сутність, зміст і основні форми недобросовісної конкуренції.....	47
4.2. Мета, суб'єкти та види недобросовісної конкуренції.....	49
4.3. Основні форми втрат від недобросовісної конкуренції та її ознаки.....	51
Тема 5. ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ ЯК ФОРМА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ.....	54
5.1. Сутність і зміст економічного злочину.....	54
5.2. Об'єкти та види економічних злочинів.....	56
5.2.1. Право власності.....	56
5.2.2. Встановлений порядок здійснення економічної діяльності.....	57
5.2.3. Встановлений порядок службової (посадової) діяльності.....	60
5.3. Суб'єкти економічного злочину і організаційні форми їх діяльності.....	61
 <i>Розділ 2. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....</i>	 <i>65</i>
Тема 6. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ.....	65
6.1. Національні економічні інтереси та загрози економічній безпеці.....	65
6.2. Сутність і зміст економічної безпеки держави.....	67
6.3. Економічна безпека держави у реальному секторі.....	68
6.4. Економічна безпека держави у фінансовій сфері.....	82
6.5. Економічна безпека держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності.....	91
6.6. Економічна безпека держави у інформаційній сфері.....	98

ВСТУП

Безпека – це універсальна категорія природних, суспільних та технічних систем. Потреба у безпеці є базовою не лише для конкретного індивіда, сім'ї, а й для об'єднань – підприємств, держави та суспільства у цілому. У той же час сфера безпечного існування у перехідному періоді України настільки звузилась, що масштабне та систематичне незадоволення такої потреби здійснює руйнівний вплив на усі сфери життєдіяльності людини та суспільства.

Україна на сьогодні трансформує свою економіку шляхом становлення нових форм господарювання та державного регулювання в умовах недосконалої правової бази, відсутності науково обгрунтованої концепції реформ, зниження рівня, якості життя людей та інертності мислення. Як наслідок на сьогодні українське суспільство має цілу низку проблем, загострення яких висуває на перший план проблему формування стабільної національної економіки. Водночас, фундамент будь-якого суспільства складає сукупність економічних відносин у всій своїй різноманітності, саме тому провідною у системі безпеки є безпека економічна: її рівень, характер, тенденції розвитку.

Від рівня економічної безпеки багато в чому залежить не лише соціальна та військова, але й національна безпека. У той же час сама економічна безпека значною мірою залежна від соціальної та політичної стабільності у суспільстві, рівня правового та інформаційного забезпечення.

У сучасних умовах економічна безпека країни набуває першочергового значення, оскільки вона визначає напрями для прийняття основних соціально-економічних рішень. Досвід країн, що пройшли шлях реформ, дає можливість зробити висновок, що трансформація будь-якої економічної системи завжди прово-

кує виникнення кризових явищ, що у свою чергу формує низку питань щодо забезпечення економічної безпеки на макро-, мікро- та мезорівнях.

Економічна безпека набуває широкого міжнародного визнання як важлива умова існування та розвитку світового співтовариства, окремих країн, а також як предмет наукових досліджень та навчальна дисципліна.

Дослідження природи та сутності економічної безпеки, оволодіння ефективними засобами та способи попередження загроз у всіх сферах життєдіяльності – це питання, які сьогодні потребують вивчення та аналізу.

Сфера знань, у межах яких розглядаються питання економічної безпеки, знаходиться на стику найрізноманітніших галузей науки: філософії, соціології, економіки, права, синергетики, термодинаміки тощо. Саме тому є логічним твердження щодо формування особливої інтегральної галузі наукових знань, яка може визначатися як теорія безпечного суспільного розвитку.

Аналізуючи проблеми економічної безпеки, запроваджено спеціальні навчальні програми у вищих навчальних закладах, як правило економічного спрямування.

Об'єктивно необхідними є знання у цій галузі і для правознавців та правоохоронців, оскільки серед низки внутрішніх загроз економічній безпеці ми виокремлюємо загрозу економіко-правового характеру і особливо її кримінальну складову.

Навчальний посібник охоплює складні та багатоаспектні взаємозв'язки в реальному секторі економіки, зовнішньоекономічній сфері, фінансовій та інформаційній системах. У частині загальнотеоретичних знань у сфері економічної безпеки поданий матеріал викладено в узагальнюючій формі, простій для сприйняття.

Розглянуто проблеми криміналізації економіки, її тіньової складової, «втечі капіталу» за кордон, корупції, відмивання коштів та їх впливу на економічну безпеку. Визначено основні аспекти безпеки підприємницької діяльності.

цівника-покупця (замовника); досягнення неправомірних переваг у конкуренції).

Основний зміст недобросовісної конкуренції показано на рисунку 4.1:

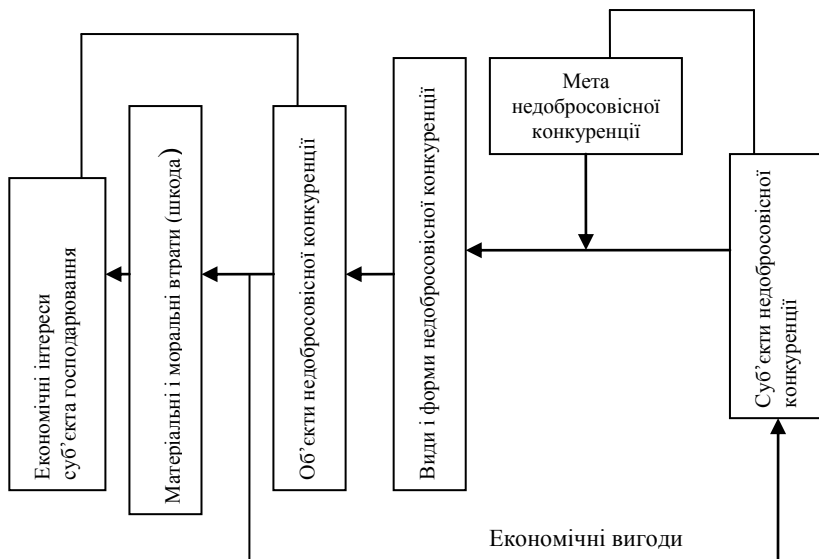

Рис. 4.1. Зміст недобросовісної конкуренції

4.2. Мета, суб'єкти та види недобросовісної конкуренції

Використовуючи недобросовісні методи конкурентної боротьби, її суб'єкти мають певну мету.

Основною метою недобросовісної конкуренції є зміцнення позицій або забезпечення своїх переваг на ринку за рахунок послаблення можливостей конкурентів.

Основними суб'єктами недобросовісної конкуренції можуть бути:

- суб'єкти, які здійснюють аналогічний бізнес;
- суб'єкти, які здійснюють окремі аналогічні операції;
- кримінальні елементи;
- суб'єкти, що претендують на приміщення, комунікації, фахівців суб'єкта господарювання.

Основними об'єктами, на які спрямовуються недобросовісні методи конкурентної боротьби, можуть бути:

- інформація;
- економічні досягнення;
- можливості та імідж конкурента.

Дуже часто суб'єкти недобросовісної конкуренції для реалізації своїх намірів залучають клієнтів, партнерів, кримінальні елементи. У кожному випадку використовуються відповідні способи недобросовісної конкурентної боротьби. Основні з них викладено нижче. **Здійснення недобросовісної конкуренції через клієнтів:** неправомірне створення для деяких із них вигідних або сприятливих умов взаємодії з організацією; поширення клієнтами неправдивих, неточних або неповних відомостей про організацію; вплив клієнтів на працівників організації з метою позитивного вирішення вигідних справ; збір клієнтами інформації про організацію в інтересах третіх осіб.

Здійснення недобросовісної конкуренції через партнерів: передавання партнерами інформації щодо клієнтів, акціонерів, діяльності організації третім особам; використання партнерами надбань організації без її дозволу у власних інтересах; використання партнерами інформації організації для створення вигідного становища у взаємовідносинах з ними та іншими суб'єктами.

Здійснення недобросовісної конкуренції через кримінальні елементи: встановлення кримінальними елементами контролю над діяльністю організації для просування на ринок «своїх» суб'єктів господарювання; залякування партнерів, акціонерів та клієнтів організації, а також їхніх працівників з метою спонукання їх до переходу до інших суб'єктів господарювання; створення кримінальними елементами штучних перешкод у діяльності організації з подальшими пропозиціями щодо надання допомоги для усунення цих перешкод.

5.2. Об'єкти та види економічних злочинів

Об'єктом економічного злочину є система управління економікою в цілому. Основними її елементами, які виступають об'єктами злочинних посягань, є: *право власності, встановлений порядок здійснення економічної діяльності; встановлений законом порядок службової діяльності.*

5.2.1. Право власності

Це – одне із найцінніших соціальних благ. Право власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. Право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. На зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна.

За суб'єктом здійснення права власності чинне законодавство виокремлює:

- а) право власності Українського народу;
- б) право державної власності;
- в) право комунальної власності;
- г) право колективної власності;
- д) право приватної власності;
- е) право власності інших держав, їх юридичних осіб, спільних підприємств та міжнародних організацій.

Сутність економічних злочинів проти власності полягає у незаконному привласненні і відчуженні, користуванні і розпорядженні об'єктами власності. Згідно з Кримінальним кодексом України (ККУ) злочини проти власності поділяються на такі види: крадіжка (ст. 185); викрадення шляхом демонтажу та іншим способом електричних мереж, кабельних ліній зв'язку та їх обладнання (ст. 188), викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст. 188-1), шахрайство (ст. 190), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191), заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192).

5.2.2. *Встановлений порядок здійснення економічної діяльності*

Розвиток економічних відносин супроводжується розподілом праці на основі спеціалізації і кооперації виробництва. Це сприяє збільшенню кількості підприємницьких структур у різних організаційних формах, які функціонують у сфері виробництва, в тому числі послуг, торгівлі, фінансів.

У процесі здійснення підприємницької діяльності виникають різні економічні відносини, що дозволяють забезпечувати реалізацію економічних інтересів організації. Наприклад, економічні відносини між підприємством з одного боку і фізичними особами: *працівниками, споживачами* та юридичними особами: *споживачами, постачальниками, посередниками, банками, страховими фірмами, державою* – з іншого. Порядок здійснення економічних відносин визначається і встановлюється відповідними нормативно-правовими актами, що діють в Україні. Основна їх мета полягає у забезпеченні балансу економічних інтересів між усіма учасниками економічних відносин. При порушенні встановленого порядку економічних відносин економічним інтересам когось із їх учасників буде нанесена шкода, а злочинці, в результаті цього, отримують економічну вигоду. Наприклад, порушення встановленого законодавством порядку оподаткування юридичних осіб шляхом ухилення від оподаткування (ст. 212 ККУ) зменшує податкові надходження до державного бюджету. Це, своєю чергою призводить до скорочення державних соціальних програм і незаконного збільшення доходу юридичної особи на суму податкових платежів. Отже, корисливі економічні інтереси посадових осіб організації реалізуються за рахунок економічних інтересів держави, яка за таких умов не зможе виконати в повному обсязі свої програми, особливо соціальні.

Основними економічними злочинами у економічній діяльності є злочини у сфері господарської діяльності, трудових відносин

і реалізації інших особистих прав людини і громадянина, а також у сфері комп'ютерних технологій, систем та мереж.

Найбільша кількість злочинів вчиняється у сфері господарської діяльності. В Кримінальному кодексі України виписані види злочинів, які можна віднести до економічних злочинів, що порушують встановлений порядок економічних відносин в економічній діяльності.

До таких злочинів належать: невивплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175); порушення авторського права і суміжних прав (ст. 176); виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї (ст. 199); незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнання для їх виготовлення (ст. 200); контрабанда (ст. 201); порушення порядку зайняття господарською або банківською діяльністю (ст. 202); зайняття забороненими видами господарської діяльності (ст. 203); незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (ст. 203-1); незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204); фіктивне підприємництво (ст. 205); протидія законній господарській діяльності (ст. 206); ухилення від повернення виручки в іноземній валюті (ст. 207); незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків (ст. 208); легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209); умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209-1); порушення законодавства про бюджетну систему України (ст. 210); видання нормативно-правових або розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку (ст. 211); ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст. 212); ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 212-1); порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом (ст. 213); порушення правил здачі дорогоцінних

металів і дорогоцінного каміння (ст. 214); незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок (ст. 216); незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірної клейма (ст. 217); фіктивне банкрутство (ст. 218); доведення до банкрутства (ст. 219); приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 220); незаконні дії у разі банкрутства (ст. 221); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222); порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів (ст. 223); виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів (ст. 224); обман покупців та замовників (ст. 225); фальсифікація засобів вимірювання (ст. 226); випуск або реалізація недоброякісної продукції (ст. 227); примушування до антиконкурентних узгоджених дій (ст. 228); незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229); незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231); розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232); незаконна приватизація державного, комунального майна (ст. 233); незаконні дії щодо приватизаційних паперів (ст. 234); недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання (ст. 235); несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 361); створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут (ст. 361-1); несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мереж або на носіях такої інформації (ст. 361-2); несанкціоновані дії з інформацією, яка обробляється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігання на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу

до неї (ст. 362); порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них обробляється (ст. 363); перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку (ст. 363-1).

5.2.3. Встановлений порядок службової (посадової) діяльності

Встановлений законом порядок діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян та організацій незалежно від їх форм власності, спрямований на забезпечення правильної їх діяльності, реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина, законних інтересів юридичних осіб, а також своєчасного і справедливого вирішення соціальних проблем. Відповідно до ст.19 Конституції України посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та чинними законами нашої держави. Посадова (службова) особа має відповідний соціально-правовий статус, який утворює службову компетенцію, формує авторитет організації, службові зв'язки і можливості, в тому числі можливості здійснення впливу на інших осіб тощо. Саме такі основні можливості посадової особи використовуються для вчинення економічних злочинів. Зміст їх зводиться до порушення встановленого порядку службової діяльності, а відтак і діяльності відповідного державного органу чи органу місцевого самоврядування, чи організації. Згідно з Кримінальним кодексом України до злочинів у сфері службової діяльності належать такі їх види: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); перевищення влади або службового становища (ст. 365); службове підроблення (ст. 366); службова недбалість (ст. 367); одержання хабара (368);

давання хабара (ст. 369); провокація хабара (ст. 370). Встановлений порядок службової (посадової) діяльності як об'єкт економічного злочину є дуже привабливим для злочинців. Зловживання владою чи службовим становищем може бути способом вчинення злочину у іншій сфері.

Наприклад, зловживання владою або службовим становищем щодо привласнення коштів з використанням комп'ютерних технологій і мереж.

5.3. Суб'єкти економічного злочину і організаційні форми їх діяльності

Потенційними суб'єктами економічних злочинів насамперед є значні фігури бізнесу, фінансової і виробничої сфери та державного управління.

Займаючись злочинною діяльністю у сфері економіки, її суб'єкти, як правило, з метою все більшого задоволення власних корисливих інтересів, намагаються встановити відповідні зв'язки з іншими, передовсім посадовими особами в структурі бізнесу, влади, правоохоронних органів тощо. Тому це породжує відповідні організаційні форми злочинної економічної діяльності. Основними з них є: *стихійна злочинна економічна діяльність*; *організована злочинна економічна діяльність*.

Стихійна злочинна економічна діяльність – це епізодичне вчинення злочину групою осіб чи окремими особами для одержання економічних вигод. Наприклад, одноразовий контрабандний вивіз валюти, дорогоцінних металів чи інших цінностей з країни, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів та ін.

Організована злочинна економічна діяльність – це вчинення економічного злочину на основі системи соціально-кримінальних зв'язків з метою систематичного одержання економічних вигод.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адміністратор безпеки. Уповноважений представник (особа або група осіб), що відповідає за реалізацію методики безпеки на об'єкті.

Багаторівневий захист. Захист, що забезпечує розмежування суб'єктів з різними правами доступу до об'єктів різних рівнів конфіденційності.

Безпека. 1. Здатність предмета, явища чи процесу зберігати свої основні характеристики, параметри, сутність, при руйнівних діях з боку інших предметів, явищ чи процесів. 2. Стан захищеності життєво важливих інтересів особи, певної структури від внутрішніх та зовнішніх погроз.

Безпека відкритої системи. Технологічні і адміністративні охоронні заходи, що застосовуються у реальній відкритій системі для захисту обладнання, програмного забезпечення і даних від випадкових і умисних модифікацій, розкриття і руйнування.

Безпека даних. Захист даних і програм від несанкціонованого доступу до них з метою розкриття, зміни або зруйнування даних. При цьому безпека досягається застосуванням апаратних, програмних і криптографічних методів і засобів захисту, а також комплексом організаційних заходів.

Безпека інформації. 1. Забезпечення захисту інформації від випадкового чи навмисного доступу осіб, що не мають на це права. 2. Захищеність пристроїв, процесів, середовища і даних, що забезпечує цілісність інформації, яка обробляється, зберігається і передається цими засобами. 3. Властивість середовища (засоби обчислювальної техніки) забезпечувати захист інформації.

Безпека інформаційної мережі. Заходи, що захищають інформаційну мережу від несанкціонованого доступу, випадкового або навмисного втручання в нормальне функціонування або спроби руйнування її компонентів.

Безпека об'єкта. Стан захищеності об'єкта від різноманітних загроз, за яким створені умови для його нормального функціонування і суворого дотримання встановлених режимів.

Безпека особи, яка охороняється. Стан захищеності особи, яка охороняється від фізичного, психологічного чи іншого насильного посягання (що загрожує заподіянням шкоди), цей стан дозволяє їй без перешкод функціонувати (приймати рішення і здійснювати необхідні дії).

Безпека спеціальних перевезень. Забезпечення фізичного і технологічного збереження спеціального вантажу у процесі доставлення у пункт призначення в умовах приховання факту пересування і характеру спецвантажів.

Безпека страхового ринку – це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування;

Безпека технологічного зв'язку. Стан ліній зв'язку, який характеризується неможливістю отримання відомостей про зміст інформації, що передається особам, яким ці дані призначені. Забезпечується комплексом організаційних, технічних і криптографічних заходів.

Безпека фондового ринку – це мінімально необхідний обсяг капіталізації ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави в цілому.

Боргова безпека – це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й

ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи;

Бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів;

Валютна безпека – це такий стан курсоутворення, який створює мінімально необхідні умови для розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках;

«Відмивання» грошей – це процес, за допомогою якого приховується існування, незаконне походження чи незаконне використання доходів і подальшого маскування цих доходів таким чином, щоб відобразити їх у вигляді законно отриманих.

Виробнича безпека – це такий рівень розвитку промислового комплексу країни, що здатний забезпечити мінімальне зростання економіки та розширене її відтворення.

Власник комерційної таємниці. Юридична чи фізична особа, у володінні, розпорядженні і/або користуванні якої знаходиться комерційна таємниця.

Воєнна організація держави – сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що створює мінімально необхідні умови для економічного зростання та підвищення реальних доходів населення.

Група з розробки фінансових заходів боротьби з «відмиванням» грошей (FATF) – спеціальний орган для оцінки поточних результатів співпраці з метою запобігання використанню банківської системи і фінансових установ для відмивання доходів та розгляду можливості прийняття додаткових превентивних заходів у даній області.

Група режиму. Структурний підрозділ, створений для здійснення заходів щодо забезпечення режиму таємності здійснюваних робіт в установі і постійного контролю за виконанням режиму вимог.

Демографічна безпека – це такий стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України.

Економічна злочинність – це сукупність навмисних корисливих злочинів, що вчинюються посадовими особами, іншими працівниками підприємств і установ, незалежно від їх форм власності, шляхом використання посадового становища і місця роботи.

Енергетична безпека – це такий стан економіки, який забезпечує захищеність національних інтересів у енергетичній сфері від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, дає змогу задовольняти реальні потреби в паливно-енергетичних ресурсах для забезпечення життєдіяльності населення та надійного функціонування національної економіки в режимах звичайного, надзвичайного та воєнного стану.

Забезпечення режиму таємності. Діяльність компетентних органів щодо створення і використання системи засобів, адміністративно-правових режимів, забезпечення захисту комерційних чи службових таємниць.

Загрози соціально-економічній безпеці України – це сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у соціальній та економічній сферах.

Захист від витоку інформації. Комплекс організаційно-правових та технічних заходів адміністрації фірми, а також контрольно-розвідувальних заходів служби безпеки, спрямованих на унеможливлення неправомірного витоку інформації, що зберігається, з володіння осіб і організацій, яким вона була довірена.

Захищена інформація. 1. Інформація, доступ користувачів до якої забезпечується системою захисту. 2. Здатність системи протистояти несанкціонованому доступу до програм і даним (безпека, таємність), а також їх випадковому викривленню або руйнуванню (цілісність). 3. Лінії зв'язку, на яких застосовується апаратура затаємлювання інформації, а також технічні і організаційно-режимні заходи, що забезпечують неможливість знімання електромагнітних сигналів індуктивним способом чи шляхом гальванічного підключення.

Збирання розвідувальної інформації. 1. Отримання інформації будь-якими способами та засобами, доведення її до відома відповідних підрозділів оброблення даних (для подальшого використання у підготовці розвідувальної продукції). 2. Процес активного приймання інформації у безадресній системі зв'язку.

Зовнішньоекономічна безпека – це такий стан відповідності зовнішньо-економічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активної участі у світовому розподілі праці.

Інвестиційна безпека – це такий рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів.

Інформатор. Особа, яка постачає інформацією до служби безпеки фірми за умови збереження конфіденційності, що забезпечує захист цієї особи від ідентифікації.

Інформаційне забезпечення. Отримання, нагромадження, обробка та реалізація інформаційних даних, що надійшли ззовні і є необхідними для вирішення будь-яких завдань.

Інформація. 1. Відомості, які можуть бути передані за допомогою будь-яких засобів. 2. Сукупність знань, відомостей, оцінок, думок і т.ін., які циркулюють у відповідному середовищі і використовуються ним або його представниками для керування структурним підрозділом, регулювання суспільних відносин, а також відносин між людиною, суспільством та природою. 3. Сукупність знань про фактичні дані та залежності між ними як один з видів ресурсів, що використовує людина у робочій діяльності та в побуті. 4. Зміст, що надається даним за допомогою угод, що розповсюджуються на ці дані; дані, що підлягають введенню в комп'ютер, які зберігаються в його пам'яті, що обробляються в комп'ютері і видаються користувачам. 5. Зміст повідомлення або сигналу, відомості, що розглядаються у процесі їх переказування або сприймання, що дозволяють розширити знання про об'єкт, який зацікавив. 6. Відомості про предмети, події, явища чи процеси, що використовуються з метою отримання знань, прийняття рішень. 7. Первинні необроблені відомості різного ступеня надійності та з різноманітних джерел, таких, як візуальне спостереження, чутки, письмові повідомлення і фотографії.

Канал витоку інформації. Потенційний напрямок несанкціонованого доступу до інформації, обумовлений архітектурою, нелогічними схемами функціонування засобів електронно-обчислювальної техніки, а також невиконанням організаційно-режимних заходів.

Керівництво з організації захисту промислової та комерційної інформації. Загальний організаційний документ, що визначає порядок дій співробітників організації (підприємства) з метою забезпечення збереження комерційної таємниці.

Комерційна таємниця. Спеціально збережена власником управлінська, виробнича, науково-технічна, валютно-фінансова,

торгівельна та інша ділова інформація (у вигляді неоформлених чи неповних патентів, «ноу-хау», формул, технічних проектів, а також оглядів ринків і маркетингових досліджень, планів розвитку, їх інвестицій і інших об'єктів), що є для нього цінними в плані досягнення переваги над конкурентом та отримання прибутку, що зафіксована в письмовій формі і знаходиться в його винятковому володінні, окрім відомостей, що складають державну таємницю або інтелектуальну власність.

Комплекс засобів захисту. Сукупність засобів і методів, що створюється і підтримується для забезпечення захисту засобів обчислювальної техніки або автоматизованих систем від несанкціонованого доступу до інформації.

Конкуренція. Суперництво, змагання між підприємцями, які виступають на ринку, що мають за мету забезпечення кращих можливостей збуту своєї продукції, задоволення різнобічних потреб покупців.

Конспірація. Збереження в таємниці співробітниками комерційної структури цілей, змісту, форм і методів вирішення їх завдань, а також здійснюваних заходів.

Контроль безпеки. Перегляд і вивчення системних журналів і спостереження за функціонуванням системи з метою визначення ефективності засобів її контролю (відповідно прийнятої методики безпеки і процедурам обробки даних), виявлення порушень безпеки та вироблення рекомендацій з вивчення засобів контролю і процедур безпеки. Керування цим механізмом містить вибір подій, що заносяться в журнал безпеки, включення і виключення реєстрації подій безпеки, і підготовка звітів про безпеку системи.

Конфіденційна інформація. 1. Інформація, що має обмеження на право доступу до неї з боку користувачів. Поділяється на інформацію, що становить державну, службову, комерційну, кооперативну, особисту таємницю.

2. Інформація, що потребує захисту від несанкціонованого доступу.

Конфіденційна основа угоди. Зобов'язання сторін щодо нерозголошення конфіденційної інформації. Конфіденційною може бути визнана будь-яка інформація, яка публічно невідома і стає надбанням іншої сторони у зв'язку з виконанням умов договору. Це, наприклад, відомості, що стосуються господарської діяльності підприємств і організацій, інформація про технічні та технологічні досягнення, відомості особистого або сімейного життя клієнта і т.ін.

Конфіденційне джерело. Будь-яка особа чи організація, які надали чи нададуть інформацію, що стосується питань безпеки (мається на увазі, що інформація, чи зв'язок з джерелом, чи те та інше будуть триматися у таємниці).

Конфіденційність. Статус, що надається даним і визначає ступінь захисту, який вимагається.

Корупція – діяння, яке вчиняється з наміром надати деякі переваги, що несумісні з офіційними обов'язками посадової особи і правами інших осіб; діяння посадової особи, яка неправомірно використовує своє становище чи статус для одержання будь-якої переваги для себе або іншої особи в цілях, які суперечать обов'язкам і правам інших осіб.

Макроекономічна безпека – це стан економіки, при якому досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій.

Маскування. Комплекс заходів щодо введення супротивника в оману відносно наявності і розміщення об'єктів, їх діяльності і намірів. Способи маскування: укриття, імітація, демонстративні дії і дезінформація.

Межі захисту інформації. Сукупність методів і засобів, що забезпечують багаторівневу систему допуску до інформації за допомогою різних засобів, таких, як фізичні, технічні, програмні. Ієрархічна послідовність доступу до інформації реалізується за принципом «чим вище рівень доступу, тим вужче коло допущених осіб».

Мета забезпечення безпеки. Створення умов нормального функціонування і розвитку підприємства, захист його персоналу та членів їх сімей, джерел і носіїв інформації, технічних та інших засобів, будівель та приміщень, майна, процесів виробничої, управлінської і комерційної діяльності від протиправних посягань кримінальних формувань, окремих осіб, корумпованих посадових осіб державних органів, а також від інших дій, що несуть у собі загрозу для безпеки підприємства.

Метод переконання. Непомітний психологічний вплив на людину, що забезпечує прийняття відповідних ідей чи лінії поведінки без критичного осмислення.

Метод примушення. Психологічний вплив, що полягає у примушенні людини до відповідної поведінки всупереч її бажанню.

Методика безпеки. Набір правил, що визначають процедури і механізми забезпечення безпеки об'єктів.

Механізм державного та регіонального управління соціальною безпекою – це цілісна система послідовних етапів, взаємопов'язаних і взаємодіючих структурних елементів, що визначає порядок, особливості, методи та інструменти цілеспрямованого впливу органів державної влади та місцевого самоврядування (суб'єктів управління) на соціально-економічні процеси на державному та регіональному рівні (об'єкти управління) з метою перешкоджання виникненню, послаблення або подолання загроз соціальної безпеці.

Механізм контролю доступу. Ідентифікація логічного об'єкту (або інформація про нього) з метою перевірки його повноважень і розмежування доступу до ресурсів. Якщо логічний об'єкт здійснить спробу одержати доступ до ресурсу, використання якого йому не дозволено, механізм контролю доступу повинен відхилити цю спробу і сформувавати запис у спеціальному системному журналі для подальшого аналізу.

Морально-етичні засоби захисту інформації. Норми, які склалися традиційно чи складаються внаслідок розповсюдження

обчислювальної техніки і засобів зв'язку у певній державі чи суспільстві.

Навмисне банкрутство. Передбачене створення або збільшення керівником чи власником підприємства його неплатоспроможності, нанесення ним збитків підприємству в особистих інтересах чи в інтересах інших осіб; заздалегідь некомпетентне ведення справ.

Накопичення даних. Збирання, фіксація чи збереження даних на якомусь носії з метою його подальшого використання.

Науково-технологічна безпека – це такий стан науково-технологічного та виробничого потенціалу держави, який дає змогу забезпечити належне функціонування національної економіки, достатне для досягнення та підтримки конкурентоздатності вітчизняної продукції, а також гарантування державної незалежності за рахунок власних інтелектуальних і технологічних ресурсів.

Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

Недобросовісна конкуренція. Використання у конкурентній боротьбі методів, пов'язаних з порушенням прийнятих на ринку норм і правил, з метою підриву позицій конкурента і подальшого витіснення його з ринку; встановлення контролю над діяльністю конкурента з метою припинення цієї діяльності.

Незаконне присвоєння комерційної таємниці. Розкриття чи використання чужої комерційної таємниці без дозволу особою, яка: використала незаконні засоби для одержання цієї комерційної

таємниці; під час розкриття чи використання знала, що інформація про комерційну таємницю була одержана від особи, що використала незаконні засоби для одержання цієї комерційної таємниці; одержала комерційну таємницю за обставин, які зобов'язують цю особу зберігати інформацію в таємниці, або обмежити її використання.

Несанкціонований доступ. Навмисне звертання до конфіденційної інформації особами, що не мають права доступу до визначених відомостей, отримання особами (в обхід системи захисту) за допомогою програмних, технічних та інших засобів, а також у силу випадкових обставин доступу до обробленої і прихованої захищеної інформації.

Носії комерційної таємниці. Люди, а також електронні поля і матеріальні об'єкти, в яких інформація знаходить своє відображення: документи, записи, звіти, протоколи, креслення, матеріали, зразки, штами мікроорганізмів, моделі, прилади, речовини і т. п.

Об'єкт безпеки. 1. Пасивна системна складова, до якої застосовується методика безпеки. 2. Особа, природні ресурси, джерела і продукти життєдіяльності комерційної структури, її незалежність, майнова цілісність, система керування.

Об'єкт промислового шпionажу. Майно будь-якої вартості, що являє собою зразки, моделі, записи, звіти, протоколи, документи, креслення, матеріали, прилади або речовину, які є власністю підприємства або мають відношення до комерційної таємниці.

Організаційні засоби захисту інформації. 1. Організаційно-технічні та організаційно-правові заходи, що здійснюються у процесі створення і експлуатації апаратури комунікацій з метою забезпечення захисту інформації.

2. Заходи, що мають обмежувальний характер, які зводяться в цілому до регламентації доступу до конфіденційної інформації чи режиму використання технічних засобів. 3. Заходи, що забезпечують блокування можливих каналів витоку інформації через технічні засоби, забезпечення виробничої та трудової діяльності за допомогою спеціальних технічних засобів.

Організація захисту комерційної таємниці. Реєстрація права на комерційну таємницю в статуті підприємства; визначення переліку посадових осіб, уповноважених класифікувати інформацію як комерційну таємницю; розроблення внутрішніх правил засекречення, забезпечення збереження комерційної таємниці і розсекречення відомостей, що в ній містяться, введення відповідного маркування документів і налагодження таємного діловодства; встановлення і підтримка режиму таємності; здійснення контролю за виконанням режиму таємності.

Оригінал офіційного документу. Перший чи єдиний екземпляр офіційного документу.

Особа неблагонадійна. Та, яка становить ризик щодо безпеки, використання якої на роботі, пов'язаній з таємною інформацією, не повністю узгоджується з інтересами безпеки.

«Особисто». Обмежувальна позначка, проставлена на документах і пакетах, зі змістом яких може ознайомитися тільки адресат. За вказівкою адресата з документами можуть ознайомитися і інші особи. Пакети з позначкою «О» за відсутності адресату можуть розпечатуватися його довіреною особою.

Охорона об'єкта. Здійснення адміністрацією об'єкта і уповноваженими на те особами заходів, що спрямовані на запобігання несанкціонованого доступу (проникнення) на об'єкти сторонніх осіб. Ці заходи передбачають організацію пропускнуго режиму, охоронної служби, застосування різноманітних захисних та сигнальних технічних засобів.

Охорона. Комплекс організаційних і технічних заходів з обмеження доступу і захисту території, приміщень, інформації, засобів і предметів виробництва, виготовленої продукції.

Оцінка інформації. Процес встановлення цінності, достовірності, надійності, пристосовуваності і ефективності зібраної інформації, розвідувальної продукції чи розвідувальної системи.

Перехоплення інформації. Дія, спрямована на здобування інформації, що знаходиться в автоматизованій системі даних, через

електромагнітні, акустичні, механічні чи інші засоби. Перехоплення буває безпосереднє і електромагнітне. Перше здійснюється за рахунок безпосереднього підключення до телефонних каналів чи підслуховування. Друге проводиться за допомогою засобів радіорозвідки за рахунок прийому електромагнітної енергії, що випромінюється.

Письмові докази. Документи, що вміщують відомості про обставини, які мають значимість для справи.

Повнота інформації. Властивість інформації, яка вказує на співвідношення інформації, що є в наявності, до всієї корисної інформації.

Позначка конфіденційності. Елемент інформації, який характеризує конфіденційність інформації, що знаходиться на об'єкті.

Політика соціальної безпеки – це сфера державної діяльності, що пов'язана з реалізацією (відповідно до визначених форм, задач, змісту) соціальних інтересів, а також їхнім захистом від різноманітних загроз, що здійснюється на всіх рівнях управління за єдиним задумом.

Порогові значення індикаторів – це кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції в економіці.

Правила розмежування доступу. Сукупність правил, які регламентують права доступу суб'єктів захисту до об'єктів захисту.

Правова інформація. Комплекс правових, організаційних і технічних заходів, що забезпечує досягнення високого рівня поінформованості суспільства і його громадян про діючі в державі законодавчі та інші нормативні правові акти.

Правовий захист інформації. Спеціальні правові акти, правила, процедури і заходи, що забезпечують захист інформації на правовій основі.

Правоохоронні органи – органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій.

Правоохоронні органи. Державні органи, основною спеціальною функцією яких є охорона законності, посилення правопорядку, боротьба зі злочинністю та іншими правопорушеннями.

Предмет витоку таємної інформації. Зміст таємної інформації, яка в результаті витоку порушує достовірність чи цілісність та стає відомою стороннім особам, які мають реальну можливість завдати шкоди інтересам фірми.

Продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-економічну та політичну стабільність у суспільстві, стійкий та якісний розвиток нації, сім'ї, особи, а також сталий економічний розвиток держави.

Промислове шпигунство. Несанкціоноване збирання, присвоєння і передача відомостей, що становлять комерційну таємницю, а також її носіїв, незаконне використання таємної інформації фізичною чи юридичною особою, не уповноваженою на це її власником.

Професійна готовність співробітника служби безпеки. Стан, що визначає ступінь підготовки охоронця чи групи охоронців до виконання покладеної на них роботи. Під нею розуміється необхідна професійна і спеціальна фізична підготовка, а також злагоженість дій членів групи в екстремальних умовах.

Радіозакладка. Мініатюрний електронний пристрій, що складається з мікрофону і мініатюрного радіопередавача, що забезпечує передавання підслуханих переговорів на досить значній відстані за допомогою електромагнітних хвиль. Радіозакладки камуфлюються під будь-які побутові і технічні прилади, меблі і обладнання офісів і службових кабінетів.

Режим охорони. Встановлений порядок, що регулює знаходження та переміщення людей і транспортних засобів в зонах забезпечення безпеки осіб чи об'єктів.

Режим пропускний. Регламентований порядок входу та виходу, в'їзду та виїзду осіб чи транспортних засобів, а також внесення та винесення матеріальних цінностей за межі об'єкту, що охороняється (забезпечується відомчою, позавідомчою чи воєнізованою охороною).

Розголошення комерційної таємниці. Навмисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій комерційна таємниця відома у зв'язку з професійною чи службовою діяльністю, здійснене з корисливих або інших особистих намірів, що завдало значної шкоди суб'єкту господарювання.

Секретносій. Особа, якій за обов'язком служби чи характером виконуваної роботи стала відома комерційна таємниця.

Система забезпечення соціальної безпеки – це комплекс організаційних структур, засобів, скоординованих дій і заходів, що здійснюються з метою розробки та реалізації стратегії соціальної безпеки та цілеспрямованих рішень щодо захисту життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Система захисту з повним перекиванням. Система, що має засоби захисту на кожному потенційно можливий шлях проникнення до захищених даних.

Система контролю доступу. Сукупність заходів і технічних засобів, що виключають неконтрольоване проникнення зловмисника на територію чи приміщення, які охороняються.

Система маркетингової інформації. Постійно діюча система взаємозв'язку людей, обладнання і методичних прийомів, призначена для збирання, класифікації, аналізу, оцінки і розповсюдження актуальної, своєчасної і точної інформації для використання її в сфері маркетингу з метою удосконалення планування, перетворення у життя і контролю за використанням маркетингових заходів.

Служба безпеки. Самостійний структурний підрозділ, що створений для здійснення охоронно-пошукової діяльності в інтересах особистої безпеки. Він повинен вирішувати спеціальні завдання щодо безпосереднього захисту життєвих інтересів підприємства в умовах комерційного чи виробничого ризику, конкурентної боротьби. Метою його діяльності повинна бути нейтралізація зовнішніх і внутрішніх загроз підприємству.

Соціальна безпека – стан суспільства, в тому числі всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, при якому забезпечується номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантується мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей.

Соціальні гарантії – система соціально-економічних та правових засобів, що забезпечують умови життєдіяльності членів суспільства, соціальних груп, індивідів, реалізацію їх інтересів, різноманітних зв'язків та відносин, функціонування та розвиток соціальної системи в цілому.

Соціальні інтереси – це усвідомлена інтегрована система потреб у благополучному існуванні, відтворенні й розвитку людини, суспільства і держави.

Соціальні фактори – зовнішні по відношенню до людини фактори, номенклатура та рівні яких визначають соціальні умови її існування.

Соціально-економічна безпека – це такий стан національної економіки та суспільства, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави.

Спроба несанкціонованого доступу. Несанкціонована дія, що виконується з метою здійснення доступу до захищеної інформації.

стеження. Тривале спостереження за об'єктами, яке ведеться з метою систематичного одержання потрібної інформації.

Товарний знак. Позначення, розміщене на товарі (чи упаковці) підприємствами для індивідуалізації товару та його виробника (продавця).

Торговельна марка. Назва, малюнок, знак-символ, емблема, що мають вказати на виробника товару. Торговельна марка повинна бути офіційно зареєстрована.

Фальшиві засоби доступу. Кредитні картки, шифри, номери розрахункових рахунків, а також будь-які засоби, що використовуються окремо або у комплексі з іншими засобами доступу для одержання грошей, товарів, послуг чи будь-якої речі, що становить цінність, для того, щоб здійснити передачу фондів, обходячи написання письмового розпорядження.

Фіктивне банкрутство. Свідомо брехливе оголошення підприємством про свою фінансову нездатність з метою введення в оману кредиторів для одержання від них відстрочки і/або розстрочки належних кредиторам платежів або знижки з боргів.

Фіктивні господарчі операції. Оформлені документально, але не здійснені на практиці господарчі операції, що приносять тіньовий прибуток ініціаторам та іншим учасникам такої операції.

Фінансова безпека – це такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Якість життя – узагальнена характеристика безпеки та сприятливості соціальних умов існування та свобод людини, суспільства; виражається у відносних одиницях корисності сукупних спожитих благ у розрахунку на одну людину.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Авторський колектив:
Герасименко Лариса Володимирівна
Гончарова Вікторія Олексіївна
Живко Зінаїда Богданівна
Кіржецький Юрій Ігорович
Копелев Іюлій Юхимович
Користін Олександр Євгенійович
Петрова Ірина Анатоліївна
Ревак Ірина Олександрівна
Франчук Василь Іванович

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Навчальний посібник

За редакцією В.І. Франчука

Редактор *І.М. Хоминець*
Комп'ютерна верстка *Н.М. Лесь*
Друк *А.М. Ходачок*

Здано до набору 21.06.2010 р. Підписано до друку 24.11.2010 р.
Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 14,18.
Зам. 104-10. Тираж 150 прим.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.